CEBELİTARIK'TAN İSTANBUL BOĞAZI'NA AKDENİZ'DE EGEMENLİK MÜCADELESİ

Özlem KUMRULAR*

Arapların romantik bir şekilde "Bütün karaların ortasındaki beyaz köpüklü deniz" olarak adlandırdığı Akdeniz'in Yeniçağ'da tam anlamıyla devasa bir tiyatro sahnesi olduğunu iddia etmek hiç de abartılı olmaz. Gerçekten de hemen hemen bütün batı dillerinde "yeryüzünün ortası" olarak anılagelen bu denizin söz konusu dönemde hareket halindeki nüfusuyla dünyanın en işlek noktası olduğu şüphe götürmez. Ulaklar, ajanlar, iki tarafa, hatta üç tarafa hizmet eden ajanlar, muhbirler, tüccarlar, mühtediler, seyyahlar, gemiciler, korsanlar, farklı dini tarikatlara mensup din adamları, sürgündekiler ve askerler başta olmak üzere çok çeşitli bir insan kalabalığına sahne olan Akdeniz dönemin en büyük iki gücünün hayal ve hedeflerini bir araya getirmişti: Osmanlı ve Habsburg devletlerinin... Her iki imparatorluğun Akdeniz'in iki ucundaki başkentlerini birbirinden ayıran kayda değer mesafeye rağmen, Osmanlı ve Habsburg birbirine aslında farklı bağlarla bağlanmıştı. Güçlü bir rekabet, doğal bir nefret ve kıskançlık hissi, gözle görülür bir genişleme hırsı.

Akdeniz'in Yeniçağ'da tam anlamıyla devasa bir tiyatro sahnesi olduğunu iddia etmek hiç de abartılı olmaz.

In Modern Ages, it is not an overstatement to suggest that Mediterranean Sea was exactly a giant theatre scene.

Turgut Reis Malta Kuşatmasında, Eugenio Caxes 1575-1634
Turgut Reis landing on Malta by Eugenio Caxes 1575-1634

15. yüzyılda vuku bulan iki olay bir sonraki yüzyılda Akdeniz ve kıta Avrupa'sındaki siyasi, ekonomik, dini, ekonomik başta olmak üzere pek çok alanda yeni profilin şekillenmesindeki en büyük rolü oynamış ve denge unsurlarının merkezlerini belirlemişti. 1453'te İstanbul'un Türklerin eline geçmesi ve 1492'de Katolik Hükümdarların (Isabel ve Ferdinand) İspanya'da Reconquista, yani Yeniden Fetih hareketini tamamlaması. Türkler batıya doğru ilerleyerek Hıristiyan dünyayı geri atım atmaya zorlarken, İspanyollar da 12. yüzyılda başlayan Reconquista hareketiyle Müslüman Arapları yarımadanın güneyine doğru itiyorlardı. Bu garip bir çemberin başlangıcı olacaktı. Kovulan Yahudilerin büyük bir kısmı Selanik ve İstanbul'a, Müslümanların çoğunluğu ise Kuzey Afrika sahillerine sığınırken, Osmanlı da kıtanın içlerine ve Doğu Akdeniz limanlarına doğru ilerleyerek çemberi daraltacaktı. Akdeniz'de güç dengelerinin yerine oturması ve ciddi güçlerin karşı karşıya kalması ise Kanunî Sultan Süleyman ve en büyük rakibi V. Carlos devrine denk gelecekti.

"Çok uzun sürecek" olan 16. yüzyıl, Kuzey Afrika sahillerindeki hızlı el değiştirmelerle başladı. İspanyollar bu bölgenin jeostratejik noktalarında garnizon kurma çalışmalarını uzun zamandır sürdükmekteydiler. İspanyol gemileri 1497'de Melilla'yı 1505 ile 1510 yılları arasında da Honeim, Mazalquivir, el Peñón de Vélez (Velez kayalığı), Vahran, Trablus, Cerbe, Kasba, Peñón de Argel (Cezayir Kayalığı) ve Bicaye'yi işgal ettiler. Osmanlı'nın Habsburg İmparatorluğu'nun belki de en önemli periferisi olan Magrib'te gücünü göstermeye başlamasıyla yüzyıl boyunca tüm şiddetiyle devam edecek bir çekişme başlamış oldu.

Bir 16. yüzyıl Kastilya romanında Barbaros Akdeniz'in en ünlü denizcisi olarak tasvir ediliyordu. Barbaros, tartışmasız bir şekilde yüzyılın en meşhur

* Yrd. Doç. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Amerikan Kültürü ve Eğitimi Bölümü.

STRUGGLE FOR SOVEREIGNTY FROM GIBRALTAR TO THE BOSPHORUS IN MEDITERRANEAN SEA

*Özlem KUMRULAR**

In Modern Ages, it is not an overstatement to suggest that Mediterranean Sea which is romantically called as "white foamy sea among the all lands" was exactly a giant theatre scene. Really having been called as 'the middle of the earth' by nearly all Western languages, this sea in its time with its bustling population was undoubtly the most frequent point in the world. Mediterranean which witnessed different kinds of people like despatch riders, agents, agents serving in two sides and three sides, snitches, traders, converts, passengers, sailors, pirates, dergies members of different religion tariqahs, people in exile and soldiers made together dreams and goals of two giant powers: Ottoman and Habsburg. Although there was a fair distance between two countries' capitals on the different sides of Mediterranean, actually Ottoman and Habsburg are in relation in different ways: a powerful rivalry, a natural hate, envy and an aim of remarkable widening.

Having occurred in15. century, these two facts played the most important role in forming new profile in a lot of Mediterranean's and European fields especially in policy, economic, religious and decided the center of balance factors: conquering of Istanbul by Turks in 1453 and Catholic Rulers' (Isabel and Ferdinand) reconquista in Spain, that is completion of new conquering acts. While the Turks were compelling Christians to step back by going to the West, The Spanish with the act of Reconquista which began in 12. century were pushing Arabs to the South of peninsula. This would be beginning of a strange circle: While most of the expelled Jews took refuge in Salonika and in Istanbul, most of the Muslims took refuge in North Africa, on the hand Ottomans would go into continent and to The East Mediterranean ports and would make the circle narrower. In Mediterranean, balancing of powers and coming up against of giant powers would take place in the era of Suleiman the Magnificent and his rival V. Carlos.

'Long lasting' 16. century began with the handovers in North Africa Coasts. For a long time, The Spanish were struggling to make military post in geostrategic points of this area. In 1497 Spanish ships occupied Melilla and in 1505-1510 occupied Honeim, Mazalquivir, el Peñón de Vélez (Velez rocky), Vahran, Trablus, Cerbe, Kasba, Peñón de Argel (Algeria Rocky) and Bicaye. After Ottoman's Habsburg Empire showed its power in Magrib, a competition which would last harshly during a century started.

Barbaros is described as the most popular sailor of Mediterranean in a 16. century Castile novel. Barbaros was undoubtly the most famous figure. In fact in Mediterranean region he was more popular than Suleiman Magnificent. Hayreddin Barbaros made the mission of immigration to Algeria lands which Muslim people who stayed in Spanish Coasts had had

* Assist. Prof., Bahçeşehir University Faculty of Science and Letters American Culture and Education Department.

Levent Şahverdi Arşivi

figürlerinden biriydi, hatta Akdeniz havzası için Kanuni'nin kendisinden bile meşhurdu. Hayreddin Barbaros, İspanyol sahillerinde kalan Müslüman halkın 1519 yılından beri Osmanlı'dan aldığı meşru hakla hükmettiği Cezayir topraklarına taşınması misyonunu yüklenmişti. Barbaros, Mare Nostrum/Akdeniz'de Hıristiyanlar için en korkunç figür haline gelirken, Müslüman halkın gözünde tam anlamıyla bir "Hızır", bir kurtarıcı ve adalet sahibi bir liderdi.

Don Álvaro de Bazán, Vahran yakınlarında Honoine'nin bir kısmını ele geçirmiş ve Mağriplileri uğrattığı bu yenilgiden sonra Tlemsen toprakları ile sahil arasındaki irtibatı kesen bir garnizon yerleştirmişti. Fakat, bu kısmi başarılar beklenen sona engel olamadı. Cezayir'in 1520'lerde bir Osmanlı toprağı olmasıyla başlayan teşebbüs, 1574'te Tunus'un Osmanlı'nın olmasıyla tamamlandı.

Trablusgarp ise zaten 1551'den beri topraklar dahilindeydi. Bu üç eyalete Magrip Eyaletleri, ya da Garp Ocakları deniyordu.

Belki Cezayir'e 16. yüzyılda Akdeniz'in orta noktası demek iddialı bir sav olacaktır, ama kesin olan bir şey varsa o da bu şehrin bu yüzyılda Akdeniz korsanlarının "başkenti" olduğudur. Coğrafi olarak Akdeniz'i ortalaması ve Malta, Sicilya, Sardinya gibi adaların neredeyse yanı başında bulunması sebebiyle korsanlık ve deniz eşkıyalığı mesleği için ideal bir konuma sahiptir. Sevilla'nın İspanya'nın Babil'i olarak anıldığı gibi, Cezayir de Akdeniz'in Babil'idir. Dinlerin, dillerin, ırkların istemsizce bir araya geldiği bir Babil Kulesi'dir.

1533'te Barbaros, I. François'nın potansiyel bir müttefiği haline geliyordu. Fransız kralı, Akdeniz'deki dengelerin sağlanması konusunda büyük bir avantaj ele geçirmiş oluyordu. 1535'te V. Carlos Tunus'u ele geçirmek ve Barbaros'a karşı artık kaçınılmaz olan savaşı başlatmak üzere sefere çıktı. İspanyol, İtalyan, Alman, Portekiz askerlerinin yanı sıra Malta'dan St. John şövalyeleri ve Papalık'ın gönderdiği askerlerin de katıldığı güçlerden oluşan ordusuyla Akdeniz'deki dengeyi kendi lehine değiştirdi. Barbaros ise ertesi gün elindeki kuvvetlerle Balear Adalarına doğru yola çıktı. Bu yenilginin intikamını Mahón'dan alan Barbaros, Minorka adasındaki bu şehri talan edip 800 esirle buradan ayrıldı. 1538'de Venedikliler Andrea Doria yönetimindeki İmparatorluk donanmasına katıldılar. Venedik'in ilk defa açıkça Osmanlı'nın karşısına geçtiği bu seferde işleri hiç de yaver gitmeyecekti . Türkler Venedik, İspanya, Portekiz, Malta ve Papalık'tan oluşan donanmayı yenerek Preveze Savaşı'ndan zaferle çıktılar. Bu zafer de Carlos'un Tunus'ta kazandığı başarıya bir cevap olarak Türk deniz kuvvetlerinin Akdeniz'deki prestijini yeniden kazanmasını sağladı.

Lakin yüzyılın ikinci yarısı Avrupa'nın hafızasından hiç silinmeyecek bir olaya şahit olacaktı. 1571 yılında İspanya, Papalık ve Venedik'in başını çektiği Kutsal İttifak Osmanlı donanmasını Lepanto'da (İnebahtı) yenilgiye uğrattı. Hıristiyan saflar bu fırsatı sonuna dek kullandı. Bu deniz savaşı üzerine edebiyatın hemen hemen her türünde pek çok şey yazılıp çizildi. El Greco'nun öğrencilerinden Lattanzio Bonastri de bu savaşı resmetmişti. Resmin 1572 tarihli olması zaman kaybedilmeden konunun işlendiğini ve bu eserlerin sanat eseri üretmek amacından ziyade propaganda amaçlı kullanıldığını açık şekilde gösterir. 1571 yılında Breslaw'da basılan sekiz sayfalık bir kitapçık

a right by Ottoman since 1519 to conquest Algeria land. While Barbaros were becoming the most terrible figure for Christians in Mare Nostrum/ Mediterranean, on the hand he was a 'Prophet', liberator and a fair leader.

Don Álvaro de Bazan, conquested a part of Honoine near Vahran and after he defeated the Mağrip people he made a military post which isolated lands between the Tlemsen and coast.

However these partly successes didn't prevent the known end. Attempt which began in 1520s after Ottoman took the control of Algeria, was completed after Ottoman took the control of Tunis in 1574.

Tripoli was already under the control of Ottoman. These three states were called Magrip States and West States (Garp Ocakları). Maybe it will be assertive word to say Algeria in 16. century was the middle point of Mediterranean, but there was a fact and this fact was that this city in this century was the capital of Mediterranean pirates. It has an ideal location for pirates and buccaneers in terms of being the middle of Mediterranean and being near of some islands like Maltha, Sardinia, Sicilia. Like Spain's Babel Sevile, Algeria is Mediterranean's Babel. It is a Babel tower in which religions, languages, races come together automatically.

In 1533, Barbaros was becoming a potential ally of I. François. King of France got a big advantage about balancing powers in Mediterranean. In 1535, V.Carlos set sail to get Tunis and start the war against Barbaros which was inevitable. With Spanish, Italian and German soldiers and also with St John Knights from Maltha and soldier from Vatican it changed the balance to its own good. On the other day Barbaros set sail to Balear Islands with his military. Barbaros took revenge of this defeat from Mahon and swept down on this city and left city with 800 bond slaves. In 1538, Venetian joined emperor fleet which was under the control of Andrea Doria. It was first time for Venice being against Ottoman and this wouldn't be good: The Turks defeated the fleets consisting of Venice, Spain, Portugal, Maltha and Vatican's navy and won the Battle of Preveza. This victory provided to get prestige again in Mediterranean for Turk navy forces as a response to Carlos victory in Tunis.

But, second part of the century would witness an event which would never be forgotten. In 1571, Holy Alliance consisting of Spain, Vatican, Venice defeated Ottoman navy in Lepanto (Inebahtı). Christians used this advantage till the end. It was written a lot about this battle by using nearlly every kind of literature. Lattanzio Bonastri who was student of El Greco painted this battle. Picture's date was 1572, without any loss of time it was painted and this showed clearly it would be used propaganda aimed instead of artwork. Eight pages booklet was enough to show how and how fast this victory spreaded But the most interesting one among these was the painting in 16. century by anonym Japanese artist. Maybe, this anonym painting is the most striking and geographically the farthest sample discussing Inebahtı. It was really missionaries work to took Inebahtı victory up to Japan.

Levent Şahverdi Arşivi

İstanbul

ise zaferin ne çabuk ve ne şekilde yayıldığını göstermeye yeter. Ama bütün bunlar arasında en ilginci, anonim bir Japon ressam tarafından 16. yüzyılda yapılan tablodur. Anonim olan bu eser İnebahtı'yı işleyen en çarpıcı ve belki de coğrafi olarak en uzak örnektir. İnebahtı zaferinin Japonya'ya kadar taşınmış olması pek tabii misyonerlerin işiydi. 7 Ekim 1584'de Toledo'da yapılan zaferin 13. yıl kutlamalarına Japonya'dan dört genç Japon davet edildiği gerçeği de bu propaganda hareketinin ne denli geniş çaplı olduğunu göstermeye yeter.

"Türk" gerçekten de korku uyandıran bir kavrama dönüşmüştür bu yüzyıl itibariyle.

Roma 1516'da yaşadığı paniği unutmamıştır: Civitàa Lavinia sahillerinde balık tutan Papa X. Leon Türk korsanların eline düşmekten kıl payı kurtulmuştur. Bu da Akdeniz'deki Türk varlığının karşı taraf için nasıl bir korku unsuru olduğunu göstermeye yeter.

Kaynakça:

- Miguel Ángel de Bunes Ibarra, "Osmanlı-Berberi Korsanlığı ve İspanya Sahilleri", Toplumsal Tarih, no. 127, Temmuz, 2004
- İdris Bostan, "Garp Ocaklarının Avrupa İlişkileri ile Siyasi ve Ekonomik İlişkileri (1580-1624)", Tarih Enstitüsü Dergisi. 14. İstanbul, 1994.
- Giorgio Athanasiadis-Novas, "Discurso Introduttivo", Il Mediterraneo nella seconda metà del '500 alla luce di Lepanto, ed. Gino Benzoni, Olschki, Firenze, 1974.
- Bohdan Chudoba, España y el Imperio, Madrid, 1963.

In 7 October 1584, four young Japanese were invited to 13. century celebrations which was hold in Toledo and this fact was enough to show how wide ranged this propagand action was. As of this century'Turk' became a concept which brought up fear. Rome didnt forget panic in 1516: Holy Father X. Leon fishing in Cività Lavinia Coasts had a nrrow escape from Turk pirates. And this was enough to show what a big fear factor of Turk existence in Mediterranean.

References:

- Miguel Ángel de Bunes Ibarra, "Osmanlı-Berberi Korsanlığı ve İspanya Sahilleri", Toplumsal Tarih, no. 127, Temmuz, 2004
- İdris Bostan, "Garp Ocaklarının Avrupa İlişkileri ile Siyasi ve Ekonomik İlişkileri (1580 -1624)", Tarih Enstitüsü Dergisi. 14. İstanbul, 1994.
- Giorgio Athanasiadis-Novas, "Discurso Introduttivo", Il Mediterraneo nella seconda metà del '500 alla luce di Lepanto, ed. Gino Benzoni, Olschki, Firenze, 1974. Bohdan Chudoba, España y el Imperio, Madrid, 1963.

Levent Şahverdi Arşivi